

Sorin Grecu

CELĂLALT CLUJ

Povestiri adevărate

Cluj-Napoca, 2020

Celălalt Cluj, al meu, sau cum mi-am pigmentat viața cu povestiri adevărate! -----5

I. Aceleași locuri, alți oameni ----- 19

Viața profesorului Octavian Șchiau, cel care a făcut cadou Clujului „Caietul Roșu” al lui Eminescu-----21

Povestea crimelor celebre ale Clujului, relatate de dr. Iuliu Andrei, cel mai vechi procuror criminalist din România!-----31

Povestea marelui compozitor Al. Vilmanyi, retras lângă Cluj-Napoca. Azi, creația lui e furată de Adi Minune și Dan Bursuc!-----40

Povestea „Crucii Mântuirii” din Dealul Feleacului, vandalizată de horthyști și „lichidată” de comuniști în 1958!-----49

Prof. Felician Micle: „50 de ani din viață mi i-am închinat Grădinii Botanice din Cluj-Napoca” -----57

Graficianul Octavian Bour sau personajul din spatele caricaturii! -----61

Alexandru Stermin, „Birdman” – clujeanul care face legătura între oameni și lumea păsărilor! -----66

Sanda Mihaela Popa sau terapia de doliu funerar și sufletesc: meseria revoluționară pentru care a luat viața de la zero!-----74

Dr. Simeon-Petru Moșoigo: „Am cunoscut criminalii Clujului, de la Omul cu Ciocanul până la bătaușii Doinei Cornea!” -----79

Eugen Albu, maestrul epigramei clujene: „În patru versuri eu concentrez o lume întreagă!”-----88

Elena Maria Șorban. Cuvinte din și pentru muzică-----94

Mitruț, file de poveste! Trei întâmplări trăite în compania marelui taragotist, recent plecat dintre noi ----- 101

<i>Prof. Corina Cătană, USAMV Cluj-Napoca: „Plantele ne cultivă pe noi, ca să le oferim, prin descompunere, mineralele de care au nevoie!”</i>	-----	109
<i>Povestea lui Mircea Dragoteanu, „regăteanul” cu cinci facultăți și doctorate care înnobilează Clujul!</i>	-----	117
<i>Liliana Trif, un fost mare medic al Clujului și strănepoată a lui Avram Iancu, a ajuns să doarmă pe străzi!</i>	-----	123
<i>Liviu Mocan, sculptor: „Eu caut să lustruiesc oglinzi pentru cer!”</i>	-----	132
<i>Contrabasistul și tenorul Alexandru Mânzat – o memorie vie a Clujului!</i>	---	138
<i>Avatarurile poetului „purtător de Crist”, Ion Cristofor: „În copilărie, o felie de pâine mucegăită îmi părea un festin!”</i>	-----	143
<i>Îngrozit de consumul de droguri, scăpat de sub control, un medic clujean deschide o linie verde națională!</i>	-----	153

II. Martiri, călugări, artiști, oameni nedreptățiți din zona Clujului-----161

<i>Povestea maicii Ierusalima, ucenica lui Arsenie Boca, cea care l-a determinat pe Ceaușescu să aprobe reînființarea Mănăstirii Râmneț</i>	-----	163
<i>Ana Maria Tudos: „Comuniștii mi-au distrus viața, dar țara și credința din suflet nu mi le-au putut lua!”</i>	-----	172
<i>Puiu Pașca, omul care a „luptat” împotriva comunismului prin poker. A „golit” de bani gestionari, activiști, milițieni și securiști</i>	-----	180
<i>Florin Tomina, inventatorul băgat de sistem la balamuc. Omul s-a trezit să revoluționeze industria hidroizolațiilor!</i>	-----	188
<i>Rodion Roșca, „tatăl muzicii electronice” și al curentului New Wave din România, trăiește, uitat de semeni, la Așchileu Mare!</i>	-----	195
<i>Mărire și decădere. Abrudan, „Baronul de Caritas”: „Mi-au lipsit trei zile să iau trei miliarde și jumătate. Am pierdut totul!”</i>	-----	204
<i>Arsenie, fost rocker, ajuns om al lui Dumnezeu!</i>	-----	213
<i>Samsarii de terenuri fac legea la Mărișel! O familie care s-a luptat cu ei și-a pierdut curtea ca să se facă un drum spre nicăieri!</i>	-----	221
<i>Părintele Sabin Făgăraș din Feleacu – păstor cu doctorat în Teologie la Roma și cultivator de kiwi!</i>	-----	228
<i>Viața și suferințele lui Gheorghe Vințan, traducătorul celei mai vechi scrieri din lume, cea de la Tărtăria!</i>	-----	237

<i>Povestea vechilor discoteci și a DJ-ilor din Clujul comunist: „Dacă prezentai în engleză, Securitatea zicea că retransmiți posturi străine!” -----</i>	242
<i>„Floaștăr”, studenți, discoteci în anii ‘70. Povestea DJ-ului Dorin Zogorean, idolul vechilor clujeni-----</i>	251
<i>Iosif Boca „Eminescu”, șoferul-legendă al Clujului la 89 de ani: „Am lucrat și pe Mao Zedong, primul autobuz românesc!”-----</i>	260
<i>Augustin Maior, inventatorul telefoniei multiple – patriotul exclus din Academie, al cărui fiu s-a sinucis din pricina comunismului! -----</i>	267
<i>Paizs Miki, un mare boxer pe care l-a dat Clujul: „Am fost campion mondial 20 de minute, apoi au schimbat decizia!” -----</i>	274
<i>Povestea „gnomului” Iuliu-Gyuszi-Gyula, ultimul nebun cu ștaif al Clujului. Are rădăcini prusace, maghiare și române! -----</i>	283
<i>Clujul real. 1 Mai, la adăpostul femeilor cu copii, victime ale violenței domestice: „Pentru prima oară, după ani de zile, sunt fericită!”---</i>	291
<i>Vasile Tușa, geniul cu opt clase care i-a uimit pe comuniști, singurul clujean prezent în istoria aeronauticii românești!-----</i>	300
<i>Călin Nemeș, așa cum l-am cunoscut...-----</i>	309
<i>Adam Sandor, un personaj fabulos al vechiului Cluj! Sportiv, discotecar, aventurier, manager de hotel și actor la Hollywood!-----</i>	317
<i>Două povești de la PNT-CD Cluj -----</i>	327

VIATA PROFESORULUI OCTAVIAN ȘCHIAU, CEL CARE A FĂCUT CADOU CLUJULUI „CAIETUL ROȘU” AL LUI EMINESCU

„Acum, la 80 de ani, îmi amintesc de ce m-am hotărât să devin profesor: în primul rând, pentru că m-am născut într-o școală – locuința noastră – unde tata era învățător. Încă de la doi ani priveam pe geamul casei cum se joacă în pauze copiii. Suferința mea cea mai mare era când aceștia plecau în vacanțe și rămâneam singur. Mai târziu, când a trebuit să aleg între filologie și teatru, fiind mic de statură, mi-am dat seama că nu pot interpreta roluri de prim-amorez, m-am uitat în oglindă și am optat fără ezitare pentru Filologie...”

Parcurg pe un ger năprasnic strada Andrei Mureșanu, venind dinspre Piața Timotei Cipariu. După ce trec de statuia lui Ion Agârbiceanu, patriarhul prozei românești, ajung rapid la destinație: locuința profesorului Octavian Șchiau, profesor de literatură română veche la Facultatea de Litere și, în decursul anilor, de trei ori lector de limba și literatura română la universități din Germania. Apăs butonul soneriei de la poartă și, în scurt timp, profesorul coboară și-mi deschide. Urcăm pe o scară interioară spiralată, ai cărei pereți sunt „tapițați” cu portretele gazdei, făcute de artiști de renume precum Gheorghe Apostu, Vasile Pop, Tiberiu Herlea sau Radu Boureanu. În camera de zi, pe pereți, se dezvăluie o altă galerie, care cuprinde zeci de picturi, lucrări de grafică, dar și simple schițe. Senzația pe care o trăiesc este de întoarcere în timp, la anii '40, dată de arhitectura casei și de atmosfera pe care o

emană locul. Mă aflu lângă un slujitor de o viață al cărții și al limbii române, un „schimnic glorios”, desprins parcă din istoria Școlii Ardelene și, mai ales, blăjene. Asemenea lui Timotei Cipariu, modelul dintotdeauna al tatălui său, asumat, mai târziu, și de profesor. După ce soția gazdei ne servește cu un ceai – în pahare elegante, confecționate din metal și sticlă –, dialogul nostru poate începe. Îmi mărturisește că tatăl, învățător prin vocație, s-a format în școlile Blajului. Provenea dintr-o familie de țărani ceva mai înstăriți din localitatea Iclod, situată în apropierea Blajului, astăzi aparținând de Pănade, comuna ilustrului cărturar și luminător al neamului românesc, Timotei Cipariu. De altfel, încă de pe vremea „școlii blăjene” a lui Cipariu se imprimase ideea „prințului luminat”, devenită lege de aur pentru tatăl său, prin care cel care ajunge în mediul rural trebuie să fie un model din toate punctele de vedere și să contribuie, prin toate puterile sale, la ridicarea culturală – și, în ultimă instanță, materială – a comunității din care face parte. Acesta a fost și motivul pentru care tatăl a și rămas, o viață întreagă, la Coroisânmartin, îmi mărturisește profesorul Șchiau.

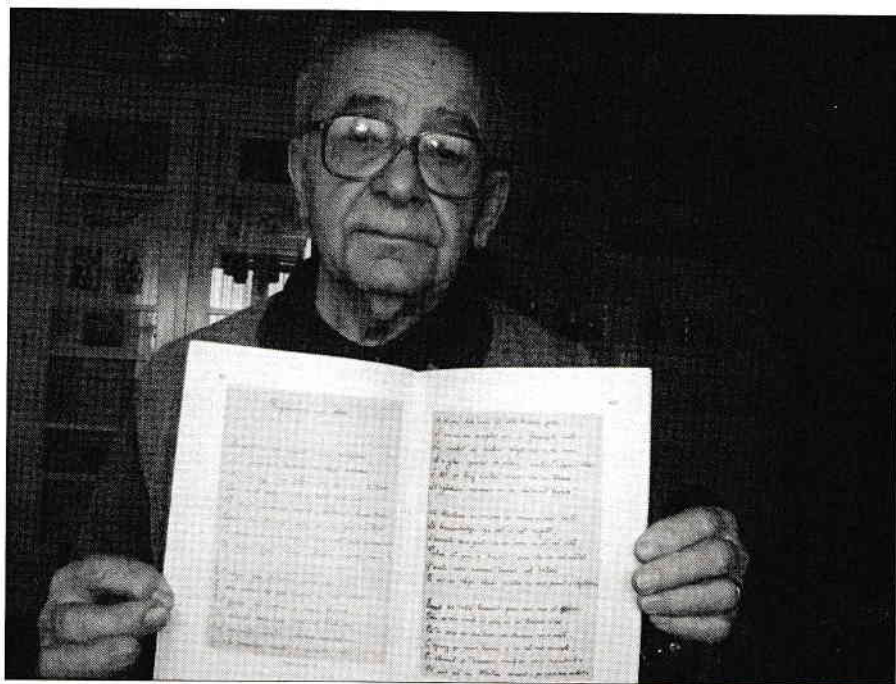
Sub aripa protectoare a tatălui

Oferte de a se muta în localități mai apropiate de oraș – sau chiar în oraș – au existat, ele fiind făcute cu intențiile cele mai bune ale inspectorilor, care-i cunoșteau familia numeroasă și se gândeau, mai ales, la școlarizarea copiilor lui. Și-a pierdut mama când avea doar cinci ani. Aceasta a murit imediat după nașterea Emiliei, cel de-al cincilea copil, din cauza unei septicemii generalizate, provenind de la placenta care n-a putut fi eliminată în totalitate din organism. Profesorului îi face vădită plăcere să vorbească de-

spre tatăl lui, care a constituit modelul său suprem în viață, i-a fost „și mamă, și tată”. Apoi, continuă: „Despre el pot să vă vorbesc trei zile, dar mă limitez în a vă relata întâmplările lui din Primul Război Mondial. A fost trimis pe Frontul de Vest, făcând parte din armata austro-ungară, în campania contra Italiei. La un moment dat, partea italiană a câștigat o bătălie în zona aceea și tata, împreună cu alți români din armata austro-ungară, a fost făcut prizonier și condamnat la moarte. Îmi povestea că toți captivii au fost duși la Lago di Garda, cu scopul de-a fi exterminați, însă, până la urmă, italienii, intrând în legături mai strânse cu ei, au constatat că nu sunt nici austrieci și nici maghiari, ba mai mult, sunt latini, astfel le-au dat drumul și i-au lăsat să se întoarcă acasă. Întoarcerea lor a culminat cu cea mai importantă zi din istoria României, Marea Unire de la 1 Decembrie 1918, la care tata și camarazii lui au participat, cu mare entuziasm.” Îmi mai spune că bătrânul s-a recăsătorit cu o tânără ortodoxă din sat, o nepoată de-a mamei – deși acesta era credincios greco-catolic –, astfel că numărul fraților și surorilor săi a ajuns la opt. A rămas până la pensie la Coroisanmărtin și a decedat în anul 1995, la Cluj, în locuința sa, la aproape 98 de ani. Despre copilărie, profesorul Șchiau relatează că școala primară a frecventat-o în comuna Coroisanmărtin, pe atunci încadrată administrativ în județul Târnava-Mică, fiind elevul propriului său tată. Pentru că locuia în școală, încă de mic, Octavian a fost legat profund de copii. Adaugă: „Școala pentru mine a fost mereu în prim-plan și m-a îmbogățit mereu, intelectual și sufletește. De aceea sufeream enorm când se luau vacanțele, mai ales cea mare, când școala și mai ales curtea se goleau. Bănuiesc faptul că, la început, mama sau, mai rar, altcineva mă ținea în brațe la geam să urmăresc cum se jucau copiii în pauze. După ce am crescut puțin și am fost lăsat să ies din casă, uneori mă înhămau și pe mine cu o sfoară și alergam. Dar nu prea puteam să alerg în ritmul lor, și atunci mă legau într-un loc mai ferit, ca să mă odihnesc. Odată m-au

uitat în grajd și am tăcut chitic, să nu-i certe tata pentru fapta lor. Firește, în pauza următoare m-au dezlegat și m-au rugat să nu spun tatălui meu unde am petrecut o oră.”

Actor și cântăreț

Pentru că un frate de-al său era elev la Liceul „Papiu Ilarian” din Târgu Mureș, tânărul Octavian fusese pregătit să-l urmeze și el. Însă „cedarea” Ardealului de Nord din 1940 a năruit toate planurile familiei și Octavian a fost dus la un liceu din Dumbrăveni, care, spre marea bucurie a tatălui, purta numele de „Timotei Cipariu”. Aici a absolvit opt clase, iar la terminare se punea problema ca elevul să depună eforturile pentru un salt din categoria

de învățător la cea de profesor, fiindcă, în felul acesta, tatăl său și-ar fi văzut visul împlinit: acela ca măcar unul din fiii săi să-l depășească. Și-a dat seama de acest lucru în momentul în care, vizitându-l pe fratele său la Liceul „Papiu Ilarian”, tatăl i-a spus: „Aici mi-ar plăcea să fii profesor”. Octavian a reținut această idee, rămasă, din păcate, nematerializată, pentru că, mult mai târziu, după absolvirea Facultății de Filologie din Cluj, când devenise posibil să ajungă profesor la liceul mult visat, a sosit brusc propunerea, infinit mai tentantă, să devină asistent universitar la facultate. Așa că și-a înăbușit acest sentiment și a urmat „calea datoriei”, care urma să-i ofere toate succesele din viață. Își continuă profesorul destăinuirea: „Felul meu de a fi, un om blând – și educat în acest sens –, copil fără mamă, pe care toți îl dezmiardau, de la grădiniță la școală, m-au determinat să caut numai ce e frumos și bun în oameni, așa că m-am făcut ușor iubit. Poate că astfel se explică realizările mele. Probabil se bănuia că eu, mergând de atâtea ori în Germania, aveam contacte cu Securitatea, însă, vă rog să mă credeți, cea care m-a dus acolo a fost Limba Germană și șansa că niciunul din colegii mei de atunci, când au fost chestionați pentru postul de lector, nu avea nici cea mai mică noțiune de limbă. Spre deosebire de mine, care copilărisem împreună cu fiii învățătorilor sași din zonă și învățasem de la ei numeroase cuvinte și expresii în această limbă”.

Licean și apoi student la Litere

Despre perioada liceului de la Dumbrăveni, profesorul spune doar atât: „Au fost ani în care am avut profesori extrem de valoroși și, în același timp, exigenți, cărora le păstrez o recunoștință veșnică. Țin minte, ca un element de culoare, că, având înclinație

către actorie și muzică, făceam parte din corul liceului și eram cel care susținea partitura rezervată sopranelor. Pe lângă numeroase compoziții corale clasice, pe care le mai cânt de unul singur și astăzi, două dintre acestea, *Cucule, pasăre sură* și *S-a dus cucul de pe-aici* le-am interpretat, mulți ani mai târziu, când eram lector de limba română la Tübingen, prin includerea lor în repertoriul coral al studenților romaniști. Mi-a părut foarte firesc faptul că, de la început, cei care am intrat pentru prima dată în trupa de teatru și în corul liceului să învățăm, pe de rost, cele șase strofe ale imnului Liceului „Timotei Cipariu”. În felul acesta, mi-am completat datele despre patronul spiritual al liceului, aflate de la tata, și am ajuns să fiu mândru că mă număr printre elevii săi. Bineînțeles, la aceasta au contribuit și profesorii noștri, în special cel de română, Ion Domnariu, care ne-a lămurit, comentând versurile, de ce Timotei Cipariu a fost un „părinte al dragostei de limbă”. Obişnuia să-și argumenteze teoria arătând că, prin strădaniile marelui cărturar și patriot, lumea a ajuns să recunoască „fermecătorul chip latin” și pentru aceasta «Din cărți bătrâne și uitate/ În veghea nopților târzii/ Ai scos latine, nestemate/ Ce strălucesc atât de vii.»” În anul 1949, Octavian Șchiau vine la Cluj, hotărât să dea admitere la Filologie sau la Artă Dramatică. Cu un an înainte avusese loc „reforma” învățământului, iar familia fusese în mare dilemă în ceea ce privește viitorul lui Octavian. Arată, zâmbind, profesorul: „Și s-a petrecut un eveniment: m-am uitat în oglindă (eram de statură mică, nu puteam fi pus în roluri de prim-amorez), așa că m-am hotărât imediat să mă duc la Filologie.”

După absolvirea facultății, în toamna lui 1955, o inspecitoare din Ministerul Învățământului vine la Filologie, unde Octavian Șchiau ocupa deja funcția de asistent universitar, în căutarea unui candidat pentru postul de lector de limba română la Universitatea „Humboldt” din Berlin. Șansa lui a fost aceea că avea noțiuni de limba germană și, de asemenea, cunoștea foarte bine, încă din

școală, limba franceză. Declară profesorul, cu justificată mândrie: „Plecarea în Germania a fost cel de-al doilea moment decisiv din viața mea, după cel în care am ales Filologia. Așa că am ajuns să mă perfecționez în limba germană, dar tot ce-am făcut acolo a fost pentru slujirea limbii, literaturii și culturii române.” Această primă activitate în spațiul german a atras alte deplasări în țara lui Goethe: una între anii 1969-1973 și alta după 1989, între 1990-1995, de data aceasta în calitate de „profesor invitat” la Universitatea din Leipzig. Cu ocazia celei de-a doua șederi în Germania, profesorul Șchiau a reușit și una dintre cele mai importante realizări ale carierei sale: a adus la Cluj „caietul roșu” al lui Eminescu, unicul manuscris al poetului național, aflat în municipiul nostru. Se află acum în colecția specială a Bibliotecii Centrale Universitare, sub pază severă, alături de celelalte documente aduse de profesor din Germania – și care fac parte din colecția „Mite Kremnitz”. Descrie, oarecum înviorat, împrejurarea: „Să vă spun cum am reușit să aduc la Cluj „caietul roșu”, care conține mai multe poeme inedite eminesciene, dăruite de autor lui Mite Kremnitz, eleva lui, cumnată cu Maiorescu și colaboratoarea lui Caragiale. Eram lector la Tübingen când, în casa renumitului lingvist și profesor Eugeniu Coșeriu, l-am cunoscut pe Georg Kremnitz, strănepotul Mitei Kremnitz. Acesta s-a bucurat enorm auzind că sunt specialist în literatură. Cunoscuse mai mulți lingviști români care nu se arătașă deloc interesați de fondul de manuscrise românești al lui Mite, deși știau că aceasta a fost în raporturi bune cu Eminescu. Am ajuns, după o săptămână, la Ludwigsburg, casa familiei, unde mi-au fost arătați doi saci care cuprindeau manuscrise rămase de la Mite Kremnitz. La o primă aruncătură de ochi am văzut „caietul roșu”, un album identic celor în care odinioară scriitorii făceau dedicații unor persoane. Am recunoscut imediat scrisul lui Eminescu. Știam, de asemenea, că la Cluj nu exista un manuscris eminescian și am convenit, împreună cu conducerea Universității

clujene, când am ajuns din nou acasă, să convingem familia Kremnitz să doneze Clujului întregul fond de carte. Am reușit acest lucru și, având autoturism, nu a fost greu să-l aducem în țară. Apoi am început, împreună cu colega mea Flora Șuteu, care avea o bursă de studiu acolo, să semnalăm prezența „caietului roșu” într-un studiu pe care l-am publicat într-o revistă de specialitate. Imediat, a venit o rugămintă din partea Bibliotecii Academiei din București și a Universității din Iași, unde există multe manuscrise eminesciene, să le donăm întregul fond Kremnitz. Însă am considerat că orașul nostru este la fel de îndreptățit să-l dețină.” Mai departe, profesorul arată că în colecția „Kremnitz” se mai află și traducerea integrală a *Scrisorii pierdute*, precum și un album cu desene, acuarele, peisaje sau portrete în tuș sau chiar în creion, executate de Mite, în perioada când locuia la București. De asemenea, mai sunt prezente în fond și numeroase scrisori pe care Mite le primea de la Carmen Sylva, regina-poetă, cu care se împrietenise după venirea în țara noastră. Concluzionează, pe această temă, că a rezistat cu stoicism propunerilor de a oferi fondul Bucureștiului sau Iașului. Iar acum, la aproape patruzeci de ani după acest eveniment, e mândru că n-a cedat la insistențele diverselor instituții care l-au contactat.

„Pe lângă succese, familia mea a avut și trei tragedii...”

Profesorul îmi umple din nou paharul cu ceai, turnându-l dintr-un termos, astfel că licoarea este în continuare aburindă, sfidând gerul de-afară. După care își continuă, cu sporit aplomb, povestirea: „Cele trei lungi plecări din țară n-au însemnat însă ruperea de specialitatea mea, literatura română veche, fiindcă în spațiile dintre ieșiri am depus eforturi să recuperez ceea ce am

pierdut, prin reluarea activității la Catedra de Limba și literatura română. Am publicat până acum, cu circa o lună înainte de a împlini 80 de ani, doar vreo șase-șapte cărți, pentru că, spre deosebire de alții, mulțimea materialelor din revistele de specialitate am considerat că trebuie să rămână doar acolo.” Pentru o clipă apare, grijulie, doamna Soruca, soția profesorului, ca să-l întrebe dacă mai dorim ceva. Acesta îi face semn că nu. Relatează mai departe: „M-am căsătorit destul de târziu, cu câteva luni înainte de împlinirea vârstei de treizeci de ani, fiind preocupat mai mult de specializări, însă am avut norocul unei căsătorii fericite cu o profesoară de fizică-matematică (și nu cu cineva din Filologie, cum preconizau colegii și cunoștințele mele), împreună cu care sunt deja de cincizeci de ani. Îmi amintesc cu nostalgie cum ne-am luat atunci de mână, numai noi doi, și am fost căsătoriți de către ofițerul Stării Civile. N-a fost nevoie de martori și de tot tam-tamul care se face acum – și cred că a fost mai bine așa. Avem împreună doi copii, o fată și un băiat. Simona e născută în 1962 și a reușit exemplar în domeniul ei – medicina –, iar băiatul, Șerban, în 1964, fiind de profesie geolog. Însă, așa cum se întâmplă în România, a ajuns să facă altceva, din cauza faptului că domeniul respectiv e lăsat de izbeliște, iar absolvenții acestei facultăți nu-și găsesc de lucru în domeniu. În schimb, cunoscând bine limba germană, lucrează cu succes acolo unde a fost bine primit”. Cu inima strânsă, adaugă faptul că se mai bucură doar de o nepoțică, pentru că și-a pierdut nepotul, în mod tragic, în Cimitirul Central, în urmă cu zece ani. Tocmai îl dusesese acolo cealaltă bunică, pentru a depune flori pe mormântul unei surori, când o piatră funerară s-a desprins, ucigându-l pe loc. Îmi spune că o tragedie asemănătoare, pe lângă cea legată de moartea mamei, a mai lovit familia Șchiau și în urmă cu mai multe decenii, când o soră de-a sa, Cecilia, a murit după ce o boabă de fasole i-a blocat, în mod accidental, traheea. „Aceste evenimente cumplite m-au determinat să constat că, încet-încet,